

POSUDEK VEDOUcíHO DIPLOMOVÉ MAGISTERSKÉ PRÁCE

Autorka: Bc. KRISTINA KUPKOVÁ

Název: „*Všichni svatí za nás proste.*“ *Čeští zemští patroni v tiscích pražské arcidiecéze mezi polovinou 16. a 17. století*, diplomová práce, FF UK, Praha 2024, 100 stran textu, seznam literatury a pramenů, rozsáhlé přílohy: reprodukce pramenů, zvláště titulních listů, kvalitní tabulky, graf

Vedoucí práce: PhDr. Jan Zdichynec, Ph.D.

Odevzdáno v Ústavu českých dějin FF UK v lednu 2024.

Bc. Kristina KUPKOVÁ svou diplomovou práci sice setrvala v oblasti církevních a náboženských dějin, jimž věnovala svou studii bakalářskou, nicméně posunula se tematicky a svůj výzkum pojala vědomě mezioborově, využívajíc účelně kombinace český jazyk – historie. Samostatně formulovala své cíle a dokázala je z velké části naplnit. Spolupráce s K. Kupkovou byla výborná, pravidelně jsme konzultovali, defendentka zohledňovala dle možností mé připomínky. Závěrečná fáze práce byla ovšem poznamenána časovou tísni, která se do jisté míry odrazila i v kvalitě celé studie. Je třeba zdůraznit, že autorka shromáždila dosti rozsáhlý korpus pramenů, s nimiž často ještě žádný badatel nepracoval, omezila se ovšem (nutně a pochopitelně) na prameny dochované a tištěné, což výsledný obraz poněkud relativizuje.

Formální a jazyková stránka této práce je na dobré úrovni, upozornit je třeba jen na minimum překlepů a chyb, byť je zřejmé, že některé části práce jsou zpracované pečlivěji a jsou vyzrálejší, jiné jsou poznamenány určitým chvatem.

Úplně si neodpovídá česká a anglická verze abstraktu (v anglické verzi je na závěr věta navíc), v obsahu – je smysluplná čárka v závorce u „svatost“?, správně je *Diocese*, nikoli *dioces*. Na s. 17 stojí *kognivní* místo *kognitivní*; občas najdeme tečku navíc (pozn. 13 na s. 8).¹ Poznámkový aparát je v zásadě v pořádku, občas chybí kapitálky (s. 9, pozn. 18) či kurzíva; nepřesnosti jsou spíše grafického charakteru, někde je ovšem text očividně nedoformulován (s. 25). Autorka měla důsledněji užívat systému zkrácených citací (např. pozn. 157 a 164 – nezkráceně sborník prací M.-É. Ducreux); někde je ve zkrácených citacích uvedeno celé křestní jméno autora, někdy jen iniciála. Účelnější by bylo uvést zkratky citovaných starých tisků do zvláštního seznamu – v tabulce v přílohách se hledá poněkud obtížně. Občas se příliš často opakují slova – „pak“, „však“.

Autorka své téma vymezila dobře a logicky, oceňuji minuciézní a zároveň promyšlenou strukturu práce, jež dává vyniknout mezioborovosti výzkumu. K. Kupková se na svou analýzu důkladně připravila v několika metodologických kapitolách; zamyslela se i nad otázkou žánru, transkripce a metodou. Prameny přepisuje, překládá a parafrázuje vzorně. Pečlivě vysvětlila své vymezení korpusu, byť kvantifikace (četnost výskytu odkazů na jednotlivé světce, rozsah děl) mohla být přesnější, chápu ale, že na ni nezbyl čas a prostor – a jistě by bylo obtížné ji i zpracovat metodicky. Domnívám se, že rozčlenění na různé typy obrazu světců je logické, ale jistě by se dalo promyslet i jinak – sama autorka přiznává, že např. svatý šlechtic byl také jistě přímluvcem, svatá žena mohla být i přímluvkyně, i šlechtic se mohl stát řeholníkem. Lze do „zasvěceného života“ řadit automaticky i biskupy a kněze?

Napadají ji ještě další typy a obrazy světců? Dobrý, ač nutně (ale logicky) výběrový je přehled dosavadní literatury. K. Kupková ovšem mohla jednotlivé práce více kriticky hodnotit – spíše jde o výčet, prací např. pro církevní dějiny 16. století existuje již více. Příliš rozsáhlý, vzhledem k tématu, se mi jeví výklad o pražské arcidiecézi (byť je podaný přehledně a výstižně) v době předbělohorské i o rekatolizaci, větší pozornost se měla věnovat knižní kultuře a politice té doby – před i po Bílé hoře; např. jen velmi zkratkovitě je zmíněna jezuitská a arcibiskupská tiskárna po Bílé hoře.

Po stránce **historického řemesla** velice oceňuji tabulky, jež ovšem měly být důkladněji analyzovány (jsou vysvětlovány vlastně jen v poznámkách pod čarou). Domnívám se, že by se měla lépe zdůvodnit kategorie *blendingu* – metodologické východisko práce mi připadá poněkud překombinované.

Práce výstižně problematizuje pojmy, s nimiž často pracujeme příliš automaticky, jako je např. pojem „zemský“ či „patron“ nebo „svatý“ – to je myslím velmi zdařilá část práce, která ukazuje samostatné myšlení defendentky a pobízí k dalším úvahám a výzkumům. Nebylo by přesnější užívat pojmu „arcidiecéze“?

Oceňuji řadu citátů, byť někdy až příliš rozsáhlých. Pro recipienta by bylo snazší, kdyby při výkladu byly uvedeny jednotlivé typy textů, na něž K. Kupková odkazuje. Pěkné jsou citáty na úvod jednotlivých kapitol, byť možná nejsou vždy voleny úplně trefně vzhledem k následujícímu obsahu, respektive neobjevují se pravidelně. Zajímavé by bylo odkázat, vzhledem ke katolické tištěné produkci, na moderní literaturu k významu tiskáren

¹ S. 24, pozn. 103 – *z autorčiny bakalářská práce*, v pozn. 106 zůstala nedokončená poznámka, v pozn. 146 dokonce hrubka (*stavové [...] bránily*), poslední věta s. 30 není doformulovaná.

v katolicko-protestantské polemice.² Více také měly být zohledněny práce L. Storchové či J. Martínka o raně novověké humanistické literární produkci. Odkud víme, že Pontanovo dílo našlo jen menší okruh čtenářů? Více charakterizovány mohly být zdroje sledovaných textů (kapitola 4) – lze v jejich využívání sledovat nějaký systém?

Drobné nedostatky: autorka jednou uvádí jako rok obnovení pražské arcidiecéze 1563, jednou 1561. Přesněji by měla pracovat s pojmem „Čechy“, na vícero místech, ale především na s. 22 – k pražské arcidiecézi patřilo i Kladsko, Chebsko historicky k Čechám nenáleželo. Opravdu neměl sledovaný korpus žádnou relevanci na Moravě? Zdá se mi, že při výkladu o žánrech (zejména u legendy) – autorka přechází od literárněvědné analýzy žánru spíše k historickému zhodnocení jeho významu, tento oddíl je svým obsahem poněkud rozkolísaný. Je otázka, je-li nutné žánr modlitebních textů sevřít do nějakých přísných kategorií. Při vnímání a utváření modliteb jistě hrálo roli i nastavení modlícího se, byť je samozřejmě z pramenů poznat nemůžeme. Možná trochu nadbytečná a překombinovaná úvaha o češtině jako pragmatické volbě v tomto typu literatury – myslím, že je nasnadě. Neoznačoval bych nekatolíky v českých zemích jako „protestanty“. Sklenář není *Karel*, nýbrž Michal (chyba v citacích v seznamu práce), ženskou otázkou v raném novověku se zabývá Barbora Jiřincová, nikoli *Jiřinsková*. Pozn. 134 – není úplně jasné, co je tu myšleno korpusem tisků – zda tisky sledované v této práci, nebo obecně všechny dobové? Odkázáno by mělo být na novější literaturu ke dvoru Rudolfa II., opravdu se přesunul do Prahy až roku 1586 (s. 29); nerozumím úplně onomu „sblížení obyvatel Českého království“ po ikonoklasmu chrámu sv. Víta.

Otázky k obhajobě: Dala by se nějak rozlišit v těchto textech kategorie zemský světec domácí (Václav) a přijatý (Zikmund, Vít)?

Lze na základě sledovaného korpusu říci, že to byla doba literárně tvůrčí a nápaditá, ve srovnání se středověkem a dobou barokní?

Jak si K. Kupková vysvětlí značnou licenci autorů při konstruování příběhů světců? Jsou věrní středověkým tradicím?

Lze vůbec zhodnotit literární kvality textů? Liší se podle cílového publika?

Jak by se dala sledovat recepce, ohlas těchto textů (zmiňuje, že dosah rukopisů byl méně významný, ale není diskutabilní i dosah některých tisků?) Autorka vynechává texty, jež byly jen přetiskem starších prací – nesvědčí ale právě ty o silnější recepci?

Jak by si autorka představovala další rozvíjení tématu?

Dá se určit nějaká hierarchie tiskáren, kde tisky vycházely?

Lze korpus důkladněji charakterizovat po stránce kvantitativní, např. statisticky? Jaký segment dobové produkce tvoří? Nemělo by se více pracovat s rozsahy textů?

S odstupem po odevzdání práce – zůstala by u stávajícího rozčlenění typů světců, nebo by je nějak změnila?

Jsou v hagiografické literatuře zastoupeny opravdu jen tyto tři žánry? (legenda, kázání, modlitba?)

Vztahují se daní patroni i na celou Korunu českou, nebo jen na České království? Lze předpokládat (třeba v souladu se studii Marie-Élizabeth Ducreux) nějakou systematickou práci na utváření identit (katolických) obyvatel Českého království, v níž by tyto texty hrály roli?

Pojmy „národ“, „svatý“, „katolický“ – jde o symbol, metaforu, nebo také autorský záměr? Snažili se autoři svými texty vytvářet novou realitu?

Na práci K. Kupkové oceňuji zejména samostatné formulování tématu, důkladnou práci s prameny a mezioborovost. Její studie přispívá k pochopení pestrosti a spletitosti, ba překvapivé otevřenosti českého kulturního prostředí doby bělohorské. Souzní s aktuálními výzkumy M.-É. Ducreux, M. Sládka, M. Škarpové a recipuje i moderní historiografické a literárněvědné podněty. Zajímavé jsou závěry o pestrosti žánrové korpusu (méně zastoupené kázání), je zřejmé, jak pestrá a vlastně živelná – navzdory tridentským snahám o „očistění“ – byla produkce textů o svatých, což se projevovalo v zpracovávání motivů i v práci se zdroji.

Práci rád doporučuji k obhajobě a navrhuji známku výborně či velmi dobře podle průběhu obhajoby. Zároveň se domnívám, že by podstatné části práce měly být po úpravě publikovány v odborném tisku.

V Paříži, 1. února 2024

PhDr. Jan Zdichynec, Ph.D.

² Srov. Uwe BAUMANN (ed.), *Martin Luther und die Reformation. Traditionen, Kontexte, Umbrüche*, Göttingen 2023.